

Грамотун Наталія Михайлівна,
здобувач вищої освіти
першого бакалаврського рівня
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Гужанова Тетяна Сергіївна
доцент, кандидат філологічних наук.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВИХОВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Виховання навичок самообслуговування в дітей молодшого дошкільного віку є важливою складовою їх трудового виховання, яке починається вже з перших років життя, а також формується у дитячому садку. Оволодіння такими навичками є запорукою успішної подальшої соціалізації дитини, її інтеграції у соціальне життя, навчання основ самостійної праці, вияву до неї інтересу, опанування певними навичками і вміннями.

Питання виховання навичок самообслуговування у дітей молодшого дошкільного віку досліджували такі відомі педагоги та психологи як: В. Сухомлинський, Т. Поніманська, І. Бех, В. Бондар, Л. Вавіна, О. Гаврилов, та інші. Сучасні наукові дослідження даного питання свідчать, що нерозвиненість навичок самообслуговування стає основною причиною соціальної дезадаптації, дезорієнтації у навколишньому середовищі, залежності від допомоги дорослого. Про це зазначено у роботах Г. Мерсіянової, С. Федоренко, О. Чеботарьової. Вони вважають, що саме формування таких навичок у молодшому дошкільному віці є важливим для процесів пробудження високої природної цікавості дитини до праці дорослих та намагання самій активно включатися в спільні з дорослими дії.

Стрімкий темп життя сучасної родини негативно вплинув на трудову діяльність дітей. Батьки постійно поспішають, не бажають чекати, доки дитина виконає свої основні маніпуляції, такі як вмивання, одягання, тощо. Звичайно, дорослий усе робить швидше, але така ситуація перешкоджає розвитку самостійності дитини. Несамостійність поступово переростає в неакуратність і недбалість, стає на заваді успішній соціалізації дитини. Саме тому питання формування навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку та роль у цих процесах родини та дошкільного навчального закладу залишається на сьогодні гостро актуальною, оскільки, на нашу думку, сучасні діти мають досить низький рівень таких навичок.

Метою даної статті є визначення особливостей та механізмів виховання у дітей молодшого дошкільного віку навичок самообслуговування.

Самообслуговування – це діяльність, за допомогою якої задовільняються повсякденні особисті потреби, пов'язані з життєвою необхідністю догляду за тілом, одягом, взуттям, миття й умивання, причісування, вдягання й роздягання, застеляння ліжка тощо. У процесі самообслуговування дитина активно засвоює потрібні навички знання: про власне тіло, предмети особистої гігієни, гігієнічні процедури, набуває практичного досвіду [1, с. 264].

Кожного дня виконуючи елементарні дії із самообслуговування молодші дошкільнята привчаються до праці, отримуючи розуміння поняття обов'язку, якого не можна перекласти на інших. З раннього віку діти набувають навичок самообслуговування: вміння поїсти, вмитися, навички туалету, частково одягнутися. Спочатку це виходить не зовсім вдало, їх дії обмежені та невпевнені. Однак, коли дорослі проявляють максимум терпіння та розуміння, цей процес у дітей відбуватиметься активніше. Послідовно й регулярно привчаючи дітей навичкам самообслуговування, використовуючи ігрові прийоми та показуючи простіші, ефективніші способи дій, допомагаючи дітям, дорослі стимулюють дитину, заохочують її до частого вправлення. Важливим тут також виступають слова похвали та заохочення.

Від того, наскільки інтенсивним буде функціонування такого інструментарію буде залежати якість пристосування дітей молодшого дошкільного віку до оточуючих людей та предметного середовища. Саме тому, важливого значення набуває роль впливу батьків на цей процес, їх виховний ресурс, адже саме батьки є вирішальною складовою раннього виховання дитини. Водночас, ефективна співпраця та взаємодія із закладом дошкільної освіти, збереження необхідного балансу професійного співробітництва усіх учасників навчально-виховного процесу сприяє швидкому оволодінню дітьми навичок самообслуговування.

Досить часто складається така ситуація, що саме у ЗДО діти починають найбільш ефективно розвивати такі навички. Самообслуговування як вид трудового виховання здійснюється протягом усього періоду перебування дитини в дошкільному закладі. Тут ще відіграють важливу роль такі фактори як правильно організований режим дня та колективний приклад, адже дитина виконує все разом із своїми однолітками і може брати з них приклад. До основних навичок самообслуговування дітей молодшого дошкільного віку у закладі дошкільної освіти належать: вміння самостійно знайти своє місце в спальні, вміння самостійно вдягатися і роздягатися, умиватися, відвідувати туалет, тримати в чистоті свій одяг, місце, прибирати після себе іграшки. Саме цей вид праці переважає в молодшій групі в дитсадочку. Діти такої групи вже прагнуть до самостійності, але ще не мають умінь і навичок самообслуговування. Тому основним завданням вихователя є навчання дітей цих елементарних навичок самообслуговування. Також розвиваються навички певної поведінки за столом під час їжі, занять, вміння акуратно їсти, а також поведінка в інших приміщеннях, уміння складати та берегти свої речі [2, с. 8].

Ефективним методом виховання та закріплення навичок самообслуговування є використання ігрових методів навчання. Так елементи самообслуговування можна використовувати в творчих іграх, розвиваючих заняттях, розробляти та створювати проекти, проводити майстер-класи чи експерименти для дітей. Так, наприклад, одягання та роздягання ляльок, вибір

іграшок для вільної гри, пізніше їх складання на місце, створення макетів людини – це все наочні, позитивні приклади розвитку цих важливих навичок [3, с. 40].

Також важливим у цьому процесі є залучення дітей до самообслуговування без примусу та тиску, тобто треба так організувати діяльність вихованців, щоб вони приступали до роботи ніби з власної ініціативи.

Важливо наголошувати на значущості зусиль дитини для отримання результату. Якщо так організувати діяльність, урешті настає момент, коли дитина концентрує увагу на результаті праці й отримує від цього задоволення. Завдяки систематичному повторенню позитивні емоції закріплюються в пам'яті дитини і сприяють формуванню позитивного ставлення до трудової діяльності. Крім того, у процесі спільної з дорослим діяльності навчання відбувається невимушено й легко.

У роботі з дітьми дуже важливо демонструвати спосіб дії. Так формуються конкретні трудові уміння: як правильно взяти ложку чи виделку, як скласти одяг перед сном чи у себе в шафі, як прибрати за собою іграшки тощо.

Ще одним ефективним методом навчання є вправляння, тобто формування необхідних умінь і навичок шляхом багаторазового повторення дій. Цей метод передбачений методикою М. Монтессорі. Вправляння необхідне для розвитку вправності дітей, проте воно не має перетворитися на тренування. Вправляння відбувається завдяки систематичному залученню дітей до праці. Його доцільно поєднувати з іграми, а в старшому віці — зі змаганнями. Але при цьому слід пам'ятати, що прагнучи зробити справу швидше, малюки не дбають про якість результату, тому в змаганнях дітей, що стосуються праці, краще використовувати змагання не на швидкість, а на якість: «Хто краще...», «Хто ретельніше...», «Хто найохайніше...» тощо [4, с. 10].

Таким чином, можемо зазначити, що формування соціально-побутових навичок, пов'язаних із самообслуговуванням, дотриманням правил гігієни відіграє важливу, можна сказати, одну із найголовніших складових, виховання дітей молодшого дошкільного віку. Таке виховання включає у себе формування наступних навичок: навички особистої гігієни, вміння самостійно одягатися та взуватися, відвідування туалету, вміння самостійно їсти та поводитися за столом, вміння прибирати свої речі. Особливе місце в системі виховання дітей займає ЗДО, в якому такі навички дуже ефективно прищеплюються, завдяки ряду різних засобів та методів. Однак, головну роль у вихованні навичок самообслуговування має відігравати родина. Активна співпраця дошкільного закладу та родини дає високі результати по формуванню у дітей молодшого шкільного віку самостійності та ряду навичок. Опанування цими навичками розвиває в дитини необхідні вміння для соціалізації, формує самостійність, незалежність у побутовому відношенні, що, безумовно, є і фактором особистісного розвитку.

Список використаних джерел

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.
2. Кони́на Е. Ю. Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей. Ігровий комплект. Айріс-прес, 2009. 12 с.
3. Кривенко Л. Поради щодо адаптації дітей у садочку. *Психолог дошкілля*. 2014. № 9. С. 40.
4. Бугайова І. Нові підходи до організації трудового навчання. *Психолог дошкілля*. 2014. № 12. С. 8-11.